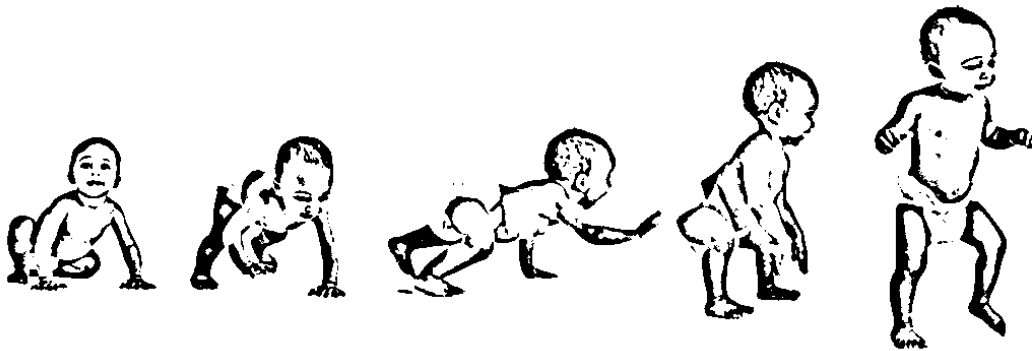

Pre- en maternaal reflectief functioneren
en opvoedstijlen als voorspellers van
externaliserend probleemgedrag bij kinderen.

Door: Loïs Brouwer
Studentnummer: 1394568
Studierichting: Orthopedagogiek
Begeleidster: dr. H. J. A. Smaling
Tweede beoordelaar: dr. S. C. J. Huijbregts
Datum: 29-06-2018
Plaats: Universiteit Leiden

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis waarmee ik mijn master Orthopedagogiek aan de Universiteit Leiden hoop af te ronden. In deze scriptie staat het verband tussen het postnataal reflectief functioneren van moeder en externaliserend probleemgedrag van het jonge kind centraal met de mogelijke mediatie van opvoedvaardigheden van moeder. Toen aan het begin van dit studiejaar duidelijk werd dat ik een bijdrage mocht leveren aan het onderzoek 'Een goed begin', werd ik meteen enthousiast. Ik werk momenteel veel met kinderen die al in de vroege kindertijd verschillende problemen ervaren en probleemgedrag vertonen. Uit de praktijk blijkt dat bij deze kinderen vaak sprake is van een onvoldoende veilig, suboptimaal opvoedklimaat en/of problematiek bij ouders of opvoeders. Meer inzicht in mogelijk voorspellende factoren van dit gedrag of deze problemen kan leiden tot het verbeteren van interventies en daarmee het verminderen van de problematiek. Dat vind ik van groot belang voor de maatschappij omdat met deze kennis gewerkt kan worden aan een betere toekomst voor vele kinderen.

Daarnaast heb ik door het uitvoeren van het onderzoek voor deze masterthesis mijn kennis en inzicht over methoden en technieken van sociaalwetenschappelijk onderzoek mogen verbreden en verdiepen. Ook op persoonlijk vlak heb ik vooruitgang geboekt. Ik heb geleerd dat onderzoek doen een proces is waarin het nodig is om eigen werk kritisch te beoordelen en aanpassingen te doen om voortgang te kunnen boeken. Er is altijd verbetering mogelijk en daarvoor had ik soms doorzettingsvermogen en discipline nodig. Gelukkig kan ik zeggen dat ik tevreden ben met het resultaat.

Deze scriptie is mede tot stand gekomen door mijn begeleidster Hanneke Smaling. Bedankt voor de begeleiding tijdens het opzetten en maken van deze scriptie. Ik vond het erg fijn dat ik om hulp kon vragen en snel feedback ontving en de samenwerking heb ik als prettig ervaren. Dit alles heeft ervoor gezorgd dat ik deze scriptie kon afronden.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Inleiding	6
Reflectief Functioneren en Mind-Mindedness	6
Reflectief Functioneren en Externaliserend Probleemgedrag	7
Opvoedstijlen en Externaliserend Probleemgedrag	7
Reflectief Functioneren, Opvoedstijlen en Externaliserend Probleemgedrag	8
Huidige Studie.....	9
Methode	10
Steekproef.....	10
Procedure en Meetinstrumenten.....	11
Reflectief functioneren	12
Opvoedstijlen van moeder	12
Externaliserend probleemgedrag	13
Data-analyse	13
Resultaten.....	14
Data inspectie	14
Reflectief Functioneren en Externaliserend Probleemgedrag	15
Sensitiviteit, Intrusiviteit en Externaliserend Probleemgedrag	16
Reflectief Functioneren, Sensitiviteit, Intrusiviteit en Externaliserend Probleemgedrag	17
Discussie	18
Reflectief Functioneren en Externaliserend Probleemgedrag	18
Sensitiviteit, Intrusiviteit en Externaliserend Probleemgedrag	20
Beperkingen	24
Externe factoren.....	24
Instrumenten	25
Conclusie.....	26
Literatuurlijst.....	28

Samenvatting

Het maternaal reflectief functioneren (RF) wordt geassocieerd met verschillende psychosociale risicofactoren en negatieve kinduitkomsten en er is steeds meer aandacht voor deze verbanden. Het doel van de huidige studie was om het verband tussen postnataal maternaal RF en externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 en 30 maanden postpartum te onderzoeken, al dan niet via sensitiviteit en/of intrusiviteit. De studie is uitgevoerd bij 210 vrouwen (M leeftijd = 24.84 jaar, SD = 2.05) met hun kinderen (51 % jongen). RF is gecodeerd aan de hand van het Parent Development Interview – Revised (PDI-r; Slade, Aber, Berger, Bresgi, & Kaplan, 2003). Sensitiviteit en intrusiviteit zijn geobserveerd tijdens een uitdagende leertaak op 20 maanden postpartum en gecodeerd middels een aangepaste versie van het Mother Infant Coding System (Miller, McDonough, Rosenblum, & Sameroff, 2002). Het externaliserend probleemgedrag van het kind is gemeten middels de Child Behavior Checklist 1 ½ -5 op 20 en 30 maanden postpartum (CBCL/1 ½; Achenbach & Rescorla, 2000). Uit de regressieanalyses bleek RF van voorspellende waarde voor het externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden, maar niet voor externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Intrusiviteit bleek gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. De multipale regressieanalyse met sensitiviteit, intrusiviteit en externaliserende problematiek op 30 maanden is significant, waarbij intrusiviteit 5,7% van het externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden voorspelde. De resultaten van deze studie maken duidelijk dat maternaal RF een negatieve invloed kan hebben op het externaliserend probleemgedrag van het kind. Vervolgonderzoek is gewenst om meer inzicht te krijgen in de verschillende dimensies van RF en verschillende componenten in opvoedstijlen van moeder. Op die manier kan het verband tussen deze variabelen en de unieke bijdrage op de ontwikkelingsuitkomsten van het kind verder worden onderzocht.

Abstract

Maternal reflective functioning (RF) is associated with various psychosocial risks and negative child outcomes. These associations have been gaining increasing interest. The purpose of the present study was to investigate the associations between postnatal maternal RF and externalizing problem behavior of the child at 20 and 30 months postpartum, and whether maternal sensitivity and/or intrusiveness mediated this association. The sample consisted of 210 women (M age = 24.84 years, SD = 2.05) and their children (51 % male). RF was measured with the Parent Development Interview - Revised (PDI-r; Slade, Aber, Berger, Bresgi, & Kaplan, 2003). Sensitivity and intrusiveness were observed during a challenging teaching task at 20 months postpartum and coded with an adapted

version of the Mother Infant Coding System (Miller, McDonough, Rosenblum & Sameroff, 2002). Externalizing problem behavior was measured with the Child Behavior Checklist 1½ -5 at 20 and 30 months postpartum (CBCL / 1½, Achenbach & Rescorla, 2000). Regression analysis showed that RF was related to the externalizing problem behavior at 20 months postpartum, but not to externalizing problem behavior at 30 months postpartum. Intrusiveness was related to externalizing problem behavior of the child at 30 months. Multiple regression analysis showed a significant model for sensitivity, intrusiveness and externalizing problem behavior at 30 months, intrusiveness predicted 5,7% of the externalizing problem behavior. Findings from the current study make clear that maternal RF can have a negative influence on externalizing problem behavior of a child. There is a need for more research to examine the different dimensions of RF and different component of maternal parenting styles. This way, the relationship between these variables and the unique contribution to the development outcomes of the child can be further investigated.

Keywords: Parenting, sensitivity, intrusiveness, externalizing behavior, reflective functioning.

Inleiding

Externaliserend probleemgedrag wordt gekenmerkt door gedragsproblemen die naar buiten of op anderen zijn gericht zoals hyperactiviteit, agressie, vijandigheid en opstandig gedrag (Lorber, Del Vecchio, & Smith, 2015). Dit soort gedrag komt voor het vijfde levensjaar veel voor (Tremblay et al., 2004). Het zijn gedragingen die passend zijn bij de ontwikkelingsleeftijd van een kind tussen de twee en de vijf jaar (Verhulst, Verheij, & Danckaerts, 2014), maar deze gedragingen nemen normaliter ook geleidelijk weer af (Bongers, Koot, van der Ende, & Verhulst, 2004). Wanneer dit soort gedrag gedurende een langere periode aanhoudt, in verschillende contexten tot uiting komt, interfereert met het normaal functioneren en een beperking vormt voor het individu of de omgeving is er sprake van externaliserend probleemgedrag en dit kan negatieve ontwikkelingsuitkomsten tot gevolg hebben (Campbell, Shaw, & Gilliom, 2000; Lambregtse-van den Berg, Visser, Van Ransbeek, Van Lier, & van Daalen, 2014). Externaliserend probleemgedrag in de kindertijd wordt geassocieerd met meer ernstige gedragsproblemen zoals geweld, delinquentie, schooluitval en middelenmisbruik tijdens de adolescentie (Shortt, Stoolmiller, Smith-Shine, Mark, & Sheeber, 2010; Thompson et al., 2011) en externaliserend probleemgedrag in de jeugd leidt vaak tot het ontstaan van ernstige klinische stoornissen, zoals gedragsstoornissen (Offord, Adler, & Boyle, 1986). Omdat externaliserend probleemgedrag een negatieve invloed kan hebben op de ontwikkeling van een kind en verstrekkende gevolgen heeft op latere leeftijd, is het van belang dit gedrag vroegtijdig te signaleren en aanpakken.

Reflectief Functioneren en Mind-Mindedness

Verschillende factoren kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag bij kinderen en één van die factoren is ouderlijk reflectief functioneren (RF; Benbassat & Priel, 2012; Ha, Sharp, & Goodyer, 2011; Meins, Centifanti, Fernyhough, & Fishburn, 2013). Voordat hierop dieper wordt ingegaan, zal eerst een aantal relevante begrippen met betrekking tot RF worden besproken. Mentaliseren is het begrijpen van gedachten en gevoelens van anderen (Symons, 2004). Dit is vaak onderzocht in de context van het ouderschap en daar is het begrip ouderlijk RF uit voortgekomen (Slade, 2005). RF is het vermogen om het eigen gedrag en het gedrag van anderen te begrijpen en interpreteren met het oog op *mental states* zoals gevoelens, gedachten, fantasieën, overtuigingen en verlangens (Fonagy, Gergely, Jurist, & Target, 2002). Wanneer het over RF gaat met betrekking tot het moederschap, houdt RF in dat een moeder in staat is na te denken over zichzelf als ouder, het (toekomstige) kind en de relatie tussen zichzelf en het kind, om vervolgens deze kennis te gebruiken in de reactie naar het kind toe (Fonagy, Steele, Steele, Moran, & Higgitt, 1991; Sadler et al., 2013). Een concept wat sterk gerelateerd is aan RF is mind-mindedness

(MM; Meins, 2013b; Sharp & Fonagy, 2008). Maternaal MM is de neiging van moeder om haar kind te behandelen als een individu met zijn eigen gedachten en gevoelens en haar eigen gedrag hierop af te stemmen (Meins, 2013b). Dit is het snijvlak tussen de mentale representaties van moeder en haar gedrag tijdens de interactie met haar kind (Meins, 2013a). Zowel MM als RF doen een beroep op het vermogen van moeder om haar kind te begrijpen en behandelen in het licht van de overtuigingen en intenties van zichzelf en de ander (Behne, Carpenter, Call, & Tomasello, 2005; Symons, 2004). Omdat beide concepten operationalisaties zijn van mentaliseren worden ze in deze studie beschouwd als hetzelfde concept.

Reflectief Functioneren en Externaliserend Probleemgedrag

De mate van RF kan invloed hebben op de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag bij kinderen (Benbassat & Priel, 2012; Ha et al., 2011; Meins et al., 2013). Uit voorgaand onderzoek blijkt dat kinderen van moeders met een beter RF tijdens de zwangerschap minder agressie vertonen dan kinderen van moeders met een slechter RF tijdens de zwangerschap (Smaling, Huijbregts, Van der Heijden, Van Goozen, & Swaab, 2016; Smaling et al., 2017). Daarnaast blijkt dat maternaal RF positief samenhangt met het zelfregulerend gedrag van baby's (Heron-Delaney et al., 2016). Wanneer een kind niet goed in staat is zijn gedrag te reguleren, is de kans op het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag groter (Verhulst et al., 2014). In onderzoek van Ensink, Bégin, Normanding en Fonagy (2016) wordt eveneens aangetoond dat beter maternaal RF significant gerelateerd is aan minder externaliserend probleemgedrag van kinderen. Uit onderzoek van Meins et al. (2013) komt naar voren dat beter maternaal RF in het eerste levensjaar van het kind geassocieerd is aan minder internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kinderen in gezinnen met een lage sociaaleconomische status (SES). Deze onderzoeken tonen aan dat maternaal RF van invloed is op de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag van een kind op langere termijn.

Opvoedstijlen en Externaliserend Probleemgedrag

De manier waarop ouders hun kind opvoeden, de opvoedstijl, houdt eveneens verband met externaliserend probleemgedrag van het kind (Pinquart, 2017). Uit voorgaand onderzoek blijkt dat negatieve opvoedstijlen zoals fysiek straffen en intrusiviteit (INT) gerelateerd zijn aan meer externaliserend probleemgedrag bij het kind (Halligan et al., 2013; Lorber et al., 2015; Yan & Ansai, 2017). Hierbij is intrusiviteit de mate waarin ouders interfereren met de behoefte en het gedrag van hun kind en het kind hardhandig behandelen (Smaling et al., 2017). Positieve opvoedstijlen daarentegen zoals sensitiviteit (SEN) blijken externaliserend probleemgedrag bij kinderen te verminderen (Van Zeijl et al., 2006). Sensitiviteit verwijst naar de mate waarin een ouder in staat is

de signalen van het kind waar te nemen en hier adequaat op te reageren (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Verminderde sensitiviteit van moeder is gerelateerd aan meer externaliserend probleemgedrag bij het kind (Halligan et al., 2013; Wang, Christ, Mills-Koonce, Garrett-Peters, & Cox, 2013; Yates, Obradovic, & Egeland, 2010), terwijl een betere maternale sensitiviteit gerelateerd is aan minder externaliserend probleemgedrag bij het kind. Deze resultaten worden ondersteund door onderzoek van Meins (2013b) waaruit bleek dat vroege maternale sensitiviteit een voorspeller was van minder externaliserend probleemgedrag van kinderen op een leeftijd van 44 maanden in een groep met hoge SES. Uit deze onderzoeken blijkt dat de opvoedstijl van ouders, net als RF, invloed heeft op de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag bij hun kinderen.

Reflectief Functioneren, Opvoedstijlen en Externaliserend Probleemgedrag

Opvoedstijlen en RF worden in verband gebracht met externaliserend probleemgedrag, maar deze twee factoren worden ook aan elkaar gelinkt (Grienenberger, Kelly, & Slade, 2005; Meins, 2013b). Zowel pre- als postnataal RF zijn gerelateerd aan opvoedstijlen (Grienenberger et al., 2005). Beter prenataal RF is in verband gebracht met zowel meer sensitiviteit als minder intrusiviteit van moeder zes maanden postpartum (Smaling et al., 2016). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat een hoge mate van postnataal maternaal RF samenhangt met meer sensitiviteit van moeder (McMahon & Meins, 2012; Grienenberger et al., 2005). Een lage mate van postnataal RF daarentegen wordt geassocieerd met intrusiviteit (Stacks et al., 2014). Tevens hebben moeders die veel agressief en intrusief gedrag vertonen naar hun kind toe een significant lager RF (Ensink, Rousseau, Biberdzic, Bégin, & Normandin, 2017). Moeders maken gebruik van hun begrip en interpretatie van het gedrag van hun kind in de reactie naar hun kind toe (Sadler et al., 2013) en het is waarschijnlijk dat dit tot uiting komt in de opvoedstijl van moeder (Smaling et al., 2017). Dit kan betekenen dat een deel van het verband tussen maternaal RF en externaliserend probleemgedrag van het kind wordt verklaard door opvoedstijlen.

Onderzoeken richten zich tot nu toe voornamelijk op het verband tussen RF, opvoedstijlen en gehechtheid. Het verband tussen maternaal RF en externaliserend probleemgedrag is voor zover bekend nog weinig onderzocht. Echter, Smaling et al. (2017) hebben onderzocht of er een verband bestaat tussen maternaal prenataal RF en fysieke agressie bij het kind en of dit verband gemedieerd wordt door sensitiviteit en intrusiviteit van moeder. Uit dit onderzoek bleek dat prenataal RF positief geassocieerd was met sensitiviteit en negatief geassocieerd was met intrusiviteit, maar dit verband werd niet gemedieerd door opvoedstijlen. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er geen link is gevonden tussen opvoedstijlen en fysieke agressie is de leeftijd van het kind (6 maanden postpartum) waarop sensitiviteit en intrusiviteit zijn gemeten (Leerkes, Blankson, & O'Brien, 2009; Smaling et

al., 2017). Wellicht ontwikkelen opvoedstijlen van moeder zich gedurende de opvoeding waardoor er meer variantie ontstaat in scores van sensitiviteit en intrusiviteit wanneer deze op een later moment worden gemeten. Daarnaast is in voorgaande studies de opvoedstijl van moeder gemeten tijdens een vrij spel situatie (Smaling et al., 2017; Kempainen, Kumpulainen, Raita-Hasu, Moilanen, & Ebeling, 2006; Lohaus, Keller, Bal, Voelker, & Elben, 2004) en niet tijdens een uitdagende leertaak. Uit onderzoek van Smaling et al. (2016) bleek dat prenataal RF gerelateerd was aan sensitiviteit en intrusiviteit tijdens een uitdagende leertaak maar niet tijdens een vrij spel situatie. Mogelijk neemt de variantie in scores van sensitiviteit en intrusiviteit toe wanneer deze worden gemeten tijdens een uitdagende leertaak omdat maternaal RF belangrijk is voor het adequaat reageren op negatieve emoties van het kind. Tevens zijn moeders tussen de 17 en 25 jaar oud in de huidige literatuur ondervertegenwoordigd en daarom wordt er bij deze studie specifiek deze leeftijdsgroep onderzocht (Smaling et al., 2016).

Huidige Studie

Door inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag in de kindertijd en de factoren die daarop van invloed zijn, is het wellicht mogelijk kinderen die verhoogd risico hebben op het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag tijdig te signaleren. Uit onderzoek blijkt dat wanneer schoolgaande kinderen of adolescenten dusdanig veel externaliserend probleemgedrag vertonen dat ze gediagnosticeerd kunnen worden met een bepaalde stoornis, dat behandeling relatief weinig effect heeft (Hinshaw, 1994; Kazdin, 1993). Om deze reden is het vroeg signaleren van en tijdig ingrijpen bij het risico op externaliserende problematiek van belang (Campbell et al., 2000). Naar aanleiding van de vroege signalering van risico's kunnen interventies worden ingezet om maternaal RF te trainen, sensitiviteit van moeder te verhogen en intrusiviteit te verminderen.

In de huidige studie wordt onderzocht of er een verband is tussen postnataal maternaal RF, sensitiviteit en intrusiviteit van de moeder en het externaliserend probleemgedrag bij het kind op een leeftijd van 20 en 30 maanden. Allereerst wordt er getoetst of maternaal RF de mate van externaliserend probleemgedrag bij het kind op een leeftijd van 20 en 30 maanden voorspelt. Er wordt verondersteld dat een hoge mate van maternaal RF een lage mate van externaliserend probleemgedrag bij het kind voorspelt op een leeftijd van 20 en 30 maanden. Ten tweede wordt er onderzocht in welke mate sensitiviteit en intrusiviteit van de moeder het externaliserend probleemgedrag van het kind op een leeftijd van 20 en 30 maanden voorspellen. Sensitiviteit en intrusiviteit worden onderzocht tijdens een uitdagende leertaak tussen moeder en kind. De verwachting is dat een hogere mate van sensitiviteit een voorspeller is van minder externaliserend

probleemgedrag van het kind. Daarnaast wordt er verwacht dat een hogere mate van intrusiviteit meer externaliserend probleemgedrag van het kind voorspelt. Daarbij is de verwachting dat beide opvoedstijlen een unieke bijdrage hebben aan de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag van het kind. Ten slotte wordt onderzocht of sensitiviteit en intrusiviteit van moeder de mogelijke effecten van maternaal RF op externaliserend probleemgedrag bij het kind verklaren. De hypothese is dat maternaal RF de mate van externaliserend probleemgedrag van het kind op een leeftijd van zowel 20 als 30 maanden voorspelt via sensitiviteit en intrusiviteit van moeder.

Methode

Steekproef

Dit onderzoek is onderdeel van de longitudinale studie ‘Een Goed Begin’ in Leiden (Smaling et al., 2017). Dit is een longitudinale studie waarbij onderzoek gedaan wordt naar ouderschap en opvoeding van jonge moeders en de ontwikkeling van baby's en peuters. Deze studie is goedgekeurd door de ethische commissie van de afdeling Orthopedagogiek van de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Leiden en door Medisch Ethische Commissie van de Universiteit Leiden. Via verloskundige praktijken, ziekenhuizen, zwangerschapsklasjes en -beurzen en maatschappelijk werkers zijn vrouwen benaderd om mee te doen aan dit onderzoek. Vrouwen tussen de 17 en 25 jaar oud die zwanger waren van hun eerste kind, een ongecompliceerde zwangerschap hadden en de Nederlandse taal voldoende beheersten, mochten meedoen aan het onderzoek. Exclusiecriteria waren zware drugsverslaving, een heftige psychiatrische of psychotische stoornis, een intelligentiequotiënt (IQ) lager dan 70, een heftige acute of chronische ziekte van moeder of een ziekte of syndroom bij het kind die de normale ontwikkeling kan beïnvloeden. Alle participanten hebben schriftelijk toestemming gegeven om mee te doen aan dit onderzoek.

De participanten zijn op basis van verschillende risicofactoren verdeeld in een hoog-risicogroep (HR) en laag-risicogroep (LR; Smaling et al. 2015). Participanten werden ingedeeld in de HR-groep wanneer er zorgen waren over de zelfredzaamheid van moeder in combinatie met een van de volgende risicofactoren: psychische problematiek, middelen misbruik, werkloosheid, armoede of financiële problemen, tienerzwangerschap, een beperkt of instabiel sociaal netwerk, wisselende partners of alleenstaand zijn of wanneer moeders geen startkwalificatie hadden. Beide groepen worden meegenomen in het huidige onderzoek. Daarnaast heeft de helft van de moeders in de HR-groep een interventie ontvangen in de vorm van coaching. Deze moeders ontvingen het eerste jaar wekelijks een huisbezoek van ongeveer een uur van een speciaal opgeleide coach. Deze interventiegroep is niet meegenomen in de analyses.

De huidige studie is uitgevoerd bij 210 moeders (M leeftijd = 24.84 jaar, SD = 2.05) met hun kind. De steekproef bestond uit voornamelijk Westerse vrouwen (84.8%), 3.8% was Surinaams of Antilliaans, 4.8% was van gemengde afkomst (Westers met een andere afkomst) en 6.7% had een andere afkomst. Het grootste deel van de vrouwen heeft de middelbare school of het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) afgerond (69.5%), 28.1% heeft het hoger beroepsonderwijs (hbo) of wetenschappelijk onderwijs (wo) afgerond en 2.4% heeft de basisschool afgerond. Zie Tabel 1 voor aanvullende demografische gegevens van de steekproef.

Tabel 1. Demografische gegevens van de totale steekproef.

	<i>Totaal (N = 210)</i>
Leeftijd moeders M4 (jaren)	24.84 (SD = 2.05)
Leeftijd moeders M5 (jaren)	25.86 (SD = 2.01)
Afkomst (% Westers)	84.76
% moeders middelbare school of mbo	69.52
% moeders hbo of wo	28.10
% moeders basisschool school	2.38
Geslacht kind (% jongen)	51.30
Leeftijd kind M4 (maanden)	19.86 (SD = 1.72)
Leeftijd kind M5 (maanden)	30.11 (SD = 1.09)

Noot. M4 = meetmoment 4, M5 = meetmoment 5, mbo = middelbaar beroepsonderwijs, hbo = hoger beroepsonderwijs, wo = wetenschappelijk onderwijs.

Procedure en Meetinstrumenten

De oorspronkelijke studie bestond in totaal uit zes meetmomenten. Meetmoment 1 (M1) was op 27 weken zwangerschap, meetmoment 2 (M2) was 6 maanden postpartum en meetmoment 4 (M4) was 20 maanden postpartum. Op deze meetmomenten ontvingen de participanten een 2 tot 2,5 uur durend huisbezoek van twee vrouwelijke onderzoekers. Op meetmoment 3 (M3; 12 maanden postpartum), meetmoment 5 (M5; 30 maanden postpartum) en meetmoment 6 (M6; 40 maanden postpartum) bezochten de participanten het Babylab op de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Universiteit Leiden. In deze studie wordt gebruik gemaakt van de gegevens van M4 en M5.

Ieder meetmoment begon met een korte introductie en tijd voor moeder en kind om te wennen aan de situatie. Op M4 is vervolgens de moeder-kind interactie in kaart gebracht door middel van een vrij spel situatie, een leertaak en een opruimtaak. Tevens werd het postnataal maternaal RF onderzocht. Op M5 werd er na de introductie gestart met een vrij spel situatie om de interactie tussen

moeder en kind te observeren. Daarna werd er apparatuur aangebracht bij het kind om fysiologische reacties op bepaalde taken te kunnen meten. Ook werd er tijdens het labbezoek een aantal keer een speekselmonster afgenomen bij zowel moeder als kind, zowel voor als na stressvolle momenten om de functie van de *Hypothalamus Pituitary Adrenal* (HPA)-as te meten. Daarbij werd er tijdens alle meetmomenten een aantal taken afgenomen om executieve functies, temperament, emotie, empathie, *Theory of Mind* en taalvaardigheden van het kind te meten. Tevens heeft de moeder tijdens elk meetmoment een aantal vragenlijsten ingevuld met betrekking tot demografische gegevens. Dit waren verschillende gegevens over zowel moeder (zoals mentale en fysieke gezondheid, het sociale netwerk, zelfredzaamheid, opvoeding en stress met betrekking tot het ouderschap) als over het kind (zoals temperament, agressie, gedragsproblemen en executieve functies).

Reflectief functioneren. Maternaal RF is middels het Parent Development Interview – Revised (PDI-r; Slade, Aber, Berger, Bresgi, & Kaplan, 2003) onderzocht. Dit is een semigestructureerd interview en bestaat uit 15 items. Hiermee werden de representaties van moeder over de relatie met haar kind en haar eigen ervaring van het ouderschap uitgevraagd. Daarnaast werd gevraagd naar de reacties van het kind op normale scheidingen. Het interview is opgenomen, uitgeschreven en gecodeerd aan de hand van de Reflective Functioning Scoring Manual (Slade et al., 2003). Het interview werd gescoord op een schaal van -1 (negatief RF) tot hoger dan 9 (volledig of uitzonderlijk RF), dus een hogere score gaat gepaard met beter RF. Een score van 5 en hoger duidt op de aanwezigheid van RF (Slade, Bernbach, Grienberger, Levy, & Locker 2005). De transcripten zijn gecodeerd door studenten nadat zij een intensieve training hadden afgerond. De *intra*class correlaties (ICCs) waren .80 of hoger voor de individuele items en de totale score van de interviews. Ongeveer 25% van de interviews is gecodeerd door een tweede codeur. De ICC was 81.74% voor de totale score. In de huidige studie wordt de totale score gebruikt voor de analyses.

Opvoedstijlen van moeder. De moeder-kind interactie werd geobserveerd tijdens een gestructureerde leertaak, waarbij moeder het kind moest leren een puzzel te maken die gezien de leeftijd van het kind moeilijk was. Voor aanvang van de leertaak werd geïnventariseerd hoeveel ervaring het kind had met puzzels maken, afhankelijk daarvan kreeg het kind een moeilijke puzzel bij veel ervaring en een makkelijkere puzzel bij minder ervaring. De leertaak is opgenomen en sensitiviteit en intrusiviteit werden gecodeerd middels een aangepaste versie van het Mother Infant Coding System (Miller McDonough, Rosenblum & Sameroff, 2002). Hierbij werd gebruik gemaakt van een 4-punts Likertschaal (0 = niet aanwezig tot 3 = veel, hoofdzakelijk aanwezig). Het gedrag van moeder werd beoordeeld aan de hand van de dimensies sensitiviteit (mate waarin moeder tijdig en gepast reageert op haar kind) en intrusiviteit (mate waarin moeder het kind ruw behandelt en interfereert met de behoefte en het gedrag van het kind). Alle codeurs zijn getraind totdat de ICCs .70

of hoger waren. Vijftien procent van de filmpjes is dubbel gecodeerd. De ICCs waren .85 voor sensitiviteit en .92 voor intrusiviteit.

Externaliserend probleemgedrag. Tot slot is externaliserend gedrag van het kind gemeten middels de Child Behavior Checklist 1 ½ -5 (CBCL/1 ½; Achenbach & Rescorla, 2000). Dit is een vragenlijst bestaande uit 99 items en wordt ingevuld door de moeder van het kind op basis van het gedrag van het kind van afgelopen twee maanden. Items kregen een score tussen de 0 (niet waar) en 2 (waar, heel vaak waar). De vragenlijst is verdeeld in twee brede band syndromen namelijk internaliserende en externaliserende gedragsproblemen. Hiervan is het brede band syndroom externaliserende problematiek gebruikt voor de huidige studie, die inhoudelijk van toepassing is op de Nederlandse situatie (Heubeck, 2000). De Nederlandse vertaling van de CBCL is valide en betrouwbaar gebleken voor het beoordelen van externaliserend probleemgedrag bij jonge kinderen (Van Zeijl et al., 2006). De validiteit en test-hertest betrouwbaarheid van de CBCL zijn goed bevonden (Achenbach & Rescorla, 2000). Een hogere score op deze vragenlijst duidt op meer probleemgedrag. De interne consistentie gemeten met Cronbach's α in de huidige steekproef voor externaliserend probleemgedrag was op zowel 20 maanden als op 30 maanden .87.

Data-analyse

Allereerst zijn alle variabelen gecontroleerd op uitbijters, missende waarden en zijn de assumpties voor de statistische toetsen gecontroleerd. Door middel van boxplots zijn de extreme waarden bekeken. Middels histogrammen met een normaalcurve, Q-Q plots en de z-scores van de scheefheid en gepiekttheid is gecontroleerd op normaalverdelingen. Vervolgens is de samenhang berekend tussen RF, sensitiviteit, intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag op 20 en 30 maanden met een correlatiecoëfficiënt. Middels een scatterplot werd de richting van het verband bepaald. Om het verband tussen maternaal RF en externaliserend probleemgedrag bij het kind op 20 en 30 maanden te onderzoeken werden twee enkelvoudige regressieanalyses uitgevoerd. Vervolgens zijn er twee enkelvoudige regressieanalyses uitgevoerd om het verband tussen sensitiviteit en externaliserend probleemgedrag bij het kind op 20 en 30 maanden te bepalen. Twee gelijke toetsen zijn uitgevoerd om het verband tussen intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag bij het kind op 20 en 30 maanden te bepalen. Daarna is er een multipale regressieanalyse uitgevoerd om de unieke voorspellende waarde van sensitiviteit en intrusiviteit van moeder op het externaliserend probleemgedrag van het kind te onderzoeken, zowel voor 20 als 30 maanden. Tot slot is middels de PROCESS-procedure (Preacher & Hayes, 2008) onderzocht of RF een indirect effect heeft op externaliserend probleemgedrag van het kind via de opvoedstijlen sensitiviteit en/of intrusiviteit.

Resultaten

Data inspectie

Uit de missende data analyse bleek dat een aantal items van de CBCL externaliserende schaal door verschillende participanten niet was ingevuld. Omdat er geen patroon is gebleken uit de missende data analyse is voor de participanten het gemiddelde berekend over deze schaal en daarvan is gebruik gemaakt in de analyses. In Tabel 2 zijn de gemiddelden en standaarddeviaties per variabele weergegeven. Alle variabelen zijn gecontroleerd op uitbijters en er is getoetst of aan de assumpties voor de verschillende statistische analyses is voldaan. Uit de datainspectie bleek er een zeer lage uitbijter te zijn op de CBCL. Dit kan de resultaten vertekenen en daarom is deze proefpersoon niet meegenomen in de analyses. Vervolgens is gecontroleerd of alle variabelen normaal verdeeld zijn middels histogrammen met normaalcurve en Q/Q-plots. Alle variabelen hebben een gepiekte verdeling en zien er op het oog uit als een normaalverdeling. Daarnaast bleken de gestandaardiseerde scheefheid en gepiekttheid de waarde van 3 standaarddeviaties niet te overschrijden en daarom mag worden aangenomen dat de variabelen normaal verdeeld zijn (Kline, 2005).

De demografische gegevens van de participanten zijn weergegeven in Tabel 1. De correlaties tussen RF, sensitiviteit, intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag op 20 en 30 maanden zijn weergegeven in Tabel 2. Er is geen verschil gevonden in externaliserend probleemgedrag op 20 en 30 maanden tussen jongens en meisjes. Daarnaast is er geen verschil gevonden in RF, sensitiviteit en intrusiviteit tussen moeders van jongens of meisjes. Het eventuele verschil in externaliserend probleemgedrag is dus niet te wijten aan het geslacht van het kind en daarom wordt deze variabele niet meegenomen als mogelijke covariaat in de analyses.

RF was positief gerelateerd aan sensitiviteit ($r = .16, p = .033$). Dit houdt in dat beter maternaal RF geassocieerd wordt met een meer sensitieve opvoedstijl van moeder. Tevens was RF positief gecorreleerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden ($r = .16, p = .035$) wat betekent dat beter RF gepaard gaat met meer externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden. Intrusiviteit was negatief gecorreleerd aan sensitiviteit ($r = -.60, p < .001$). Dit betekent dat meer sensitiviteit gepaard gaat met minder intrusiviteit. Daarnaast was intrusiviteit significant gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden ($r = .21, p = .012$), wat inhoudt dat meer intrusiviteit van moeder op 20 maanden is gerelateerd aan meer externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Sensitiviteit bleek niet gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind. Tot slot bleken de twee maten van het externaliserend probleemgedrag van het kind, namelijk op 20 en 30 maanden, matig aan elkaar gerelateerd ($r = .61,$

$p < .001$), meer externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden hangt samen met meer externaliserend probleemgedrag op 30 maanden.

Tabel 2. Correlaties tussen RF, sensitiviteit, intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag.

	1	2	3	4	5
1. Reflectief functioneren	1				
2. Sensitiviteit	.16*	1			
3. Intrusiviteit	-.08	-.60**	1		
4. Externaliserend probleemgedrag M4	.16*	-.01	.09	1	
5. Externaliserend probleemgedrag M5	.07	-.02	.21*	.61**	1
<i>N</i>	173	175	175	176	148
<i>M</i>	4.24	2.17	1.04	16.99	15.36
<i>SD</i>	1.07	0.66	0.92	6.47	6.34
<i>Zscheefheid</i>	2.88	-1.72	2.57	.31	-.39
<i>Zgepiektheid</i>	1.56	-.51	-1.82	.02	-1.72

Noot. ** $p < .01$; * $p < .05$, $N = 187$, SD = standaarddeviatie, RF = Reflectief Functioneren, M4 = meetmoment 4 20 maanden postpartum, M5 = meetmoment 5 30 maanden postpartum.

Reflectief Functioneren en Externaliserend Probleemgedrag

Om het verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag op 20 maanden te onderzoeken is een enkelvoudige regressieanalyse uitgevoerd. Uit de analyse bleek een significant verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden ($F(1, 171) = 4.50, p = .035$). Het externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden kan worden voorspeld door RF van moeder. Er is geen regressieanalyse uitgevoerd om het verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag op 30 maanden te bepalen omdat er geen significante correlatie is gevonden tussen deze variabelen. Om de effecten van RF op externaliserend probleemgedrag op 30 maanden verder te onderzoeken zijn er twee groepen gemaakt voor RF op basis van de mediaan. Moeders met een RF-score ≤ 4 werden gecodeerd als 'laag RF' ($n = 112$) en moeders met een RF-score > 4 werden gecodeerd als 'hoog RF' ($n = 61$). Middels een onafhankelijke t-toets is onderzocht of er verschil was tussen de twee RF groepen in externaliserend probleemgedrag op 30 maanden. Ook hieruit bleek geen significant verschil ($t = -.59, p = .55$). Tot slot is op basis van de mediaan de variabele externaliserend probleemgedrag op 30 maanden gedichotomiseerd. Een score ≤ 16 werd gecodeerd als 'weinig externaliserend probleemgedrag' ($n = 82$) en een score > 16 werd gecodeerd als 'veel

probleemgedrag' ($n = 65$). Middels een Chi-kwadraat toets is onderzocht of er verschil is in de twee RF groepen op externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Uit de Chi-kwadraattoets tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden kwam geen significant resultaat ($\chi^2(1) = .091, p = .76$).

Tabel 3. Kruistabel RF*Externaliserend probleemgedrag 30 maanden.

		Externaliserend probleemgedrag			
		Weinig	Veel	Totaal	
RF	Laag	Aantal	51	43	94
		%	63,7%	66,2%	64,8%
	Hoog	Aantal	29	22	51
		%	36,3%	33,8%	35,2%
	Totaal	Aantal	80	65	145
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Noot. N = 145, RF = Reflectief Functioneren.

Sensitiviteit, Intrusiviteit en Externaliserend Probleemgedrag

Uit de correlatiematrix bleken geen significante correlaties tussen sensitiviteit en externaliserend probleemgedrag van het kind (zie Tabel 2), daarom zijn de regressieanalyses om te onderzoeken of sensitiviteit van voorspellende waarde is voor het externaliserend probleemgedrag van het kind niet uitgevoerd. Uit de analyses bleek de spreiding van de variabele sensitiviteit beperkt. Tijdens de uitdagende leertaak liet één moeder geen sensitiviteit zien, 22 moeders lieten minimale signalen van sensitiviteit zien, 98 moeders waren gemiddeld sensitief en 54 waren hoog sensitief. Om het verband tussen sensitiviteit en externaliserend probleemgedrag toch nog verder te onderzoeken is de variabele sensitiviteit gedichotomiseerd. Sensitiviteit is gehercodeerd in twee groepen, namelijk 'laag sensitief' (SEN-score $\leq 2, n = 121$) en 'hoog sensitief' (SEN = 3, $n = 54$). Middels een onafhankelijke t-toets is onderzocht of er verschil was tussen de twee SEN-groepen in externaliserend probleemgedrag op 20 ($t = -.463, p = .64$) en 30 maanden ($t = -.573, p = .57$). Ook hieruit bleken geen significante verschillen. Tevens is de regressieanalyse om het verband tussen intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag bij het kind op 20 maanden niet uitgevoerd omdat ook hieruit geen significante correlatie bleek. Wel is er een regressieanalyse uitgevoerd om het verband tussen intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag op 30 maanden te onderzoeken. Intrusiviteit bleek van voorspellende waarde voor externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden ($F(1, 145) = 6.55, p = .012$). 4,3% van de variantie in externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden kan worden verklaard door intrusiviteit van moeder op 20 maanden ($R^2 = .043$).

Vervolgens is er een multiële regressieanalyse uitgevoerd om de unieke voorspellende waarde van sensitiviteit en intrusiviteit van moeder op het externaliserend probleemgedrag van het kind, op zowel 20 als 30 maanden, te onderzoeken. Eerst zijn de multicollineariteit en homoscedasticiteit onderzocht. De ‘*Variance Inflation Factor*’ (VIF) was voor alle analyses lager dan 10 en de *tolerance* was hoger dan .20, hierdoor mag worden aangenomen dat er geen sprake was van multicollineariteit (Field, 2013). Uit de residuenplots bleek dat er aan de assumptie van homoscedasticiteit is voldaan. Met de Durbin-Watson Test is getoetst of de residuen ongecorrleerd waren. De test gaf een waarde van 1.88 en 1.79, voor externaliserend probleemgedrag op 20 en 30 maanden respectievelijk, waarbij een waarde van 2 perfect ongecorrleerd is, dus deze steekproef voldoet. Uit de multiële regressie voor externaliserend probleemgedrag op 20 maanden bleek het model niet significant ($F(2, 172) = 1.23, p = .29$). Het regressiemodel met sensitiviteit en intrusiviteit en externaliserende problematiek op 30 maanden bleek wel significant ($F(2, 144) = 4.47, p = .013$). Bijna 6% van de externaliserende problematiek van het kind op 30 maanden kan worden voorspeld door sensitiviteit en intrusiviteit van moeder gemeten op 20 maanden postpartum ($R^2 = .058$). Sensitiviteit was niet significant gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden, maar intrusiviteit was dit wel (Tabel 4). De unieke voorspellende waarde van intrusiviteit op het externaliserende probleemgedrag van het kind op 30 maanden is 5,7%.

Tabel 4. Regressieanalysetabel. Afhankelijke variabele: Externaliserend probleemgedrag op 30 maanden.

Model	Ongestandaardiseerde coëfficiënten		Gestandaardiseerde coëfficiënten			Correlaties		
	B	Standaard meetfout	Bèta	t	p	Zero- order	Partial	Part
(Constante)	9.69	2.85		3.39	.001			
Sensitiviteit	1.60	1.04	.15	1.53	.129	-.024	.126	.124
Intrusiviteit	2.15	.72	.30	2.98	.003	.208	.241	.241

Noot. N = 146.

Reflectief Functioneren, Sensitiviteit, Intrusiviteit en Externaliserend Probleemgedrag

Om een mediatieanalyse uit te voeren moet er aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Allereerst moet de mogelijke mediator correleren met de onafhankelijke variabele. Daarnaast moet zijn aangetoond dat de mediator de afhankelijke variabele beïnvloedt (Preacher & Hayes, 2008). Aangezien in deze studie de potentiële mediator sensitiviteit niet correleert met afhankelijke

variabele externaliserend probleemgedrag en potentiële mediator intrusiviteit niet correleert met onafhankelijke variabele RF, is het niet mogelijk de mediatieanalyse uit te voeren.

De spreiding van de variabele intrusiviteit was net als de spreiding van de variabele sensitiviteit klein. Tijdens de uitdagende leertaak lieten 57 moeders geen intrusiviteit zien, 66 moeders minimaal, 40 gemiddeld en 12 moeders lieten veel intrusiviteit zien. Om het verband tussen RF, sensitiviteit, intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag toch nog verder te onderzoeken is de variabele intrusiviteit gedichotomiseerd. Intrusiviteit is gehercodeerd in twee groepen namelijk 'niet intrusief' (INT-scores = 0, $n = 57$) en 'wel intrusief' (INT-scores ≥ 1 , $n = 118$). Vervolgens zijn twee MANOVA's uitgevoerd met categorische variabelen RF en sensitiviteit of intrusiviteit als onafhankelijke variabelen en externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 en 30 maanden als afhankelijke variabelen. Er bleek geen effect voor externaliserend probleemgedrag op 20 ($F(1, 143) = .122$, $p = .27$) of op 30 maanden ($F(1, 143) = .37$, $p = .54$).

Discussie

Het doel van deze studie was om het verband tussen maternaal postnataal RF en het externaliserend probleemgedrag van het kind te onderzoeken met daarbij het mogelijke mediatie effect van sensitiviteit en/of intrusiviteit in de opvoedstijl van moeders. Tegenstrijdig met de verwachtingen bleek RF positief gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden en niet gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Wel is er een positief verband gevonden tussen RF en sensitiviteit van moeder. Er is geen verband gevonden tussen sensitiviteit van moeder en het externaliserend probleemgedrag van het kind. Intrusiviteit was niet gerelateerd aan RF maar wel aan het externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Uit deze resultaten bleek geen mediatie effect van opvoedstijlen van moeder in het verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind.

Reflectief Functioneren en Externaliserend Probleemgedrag

Tegenstrijdig met de verwachtingen bleek maternaal postnataal RF positief gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden. Moeders die beter RF toonden, rapporteerden meer externaliserend probleemgedrag bij het kind op 20 maanden. Maternaal RF bleek niet gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Dit is niet de eerste studie die een positief verband heeft gevonden tussen RF en negatieve ontwikkelingsuitkomsten van het kind. Beter ouderlijk RF is bijvoorbeeld ook geassocieerd met een minder positief zelfbeeld onder adolescenten (Benbassat & Priel, 2012). Uit een ander onderzoek naar RF bij moeders met een eetstoornis bleek dat moeders met hoge RF scores een beperkte

emotieregulatie hadden (Pedersen, Lunn, Katznelson, & Poulsen, 2012). Moeders die moeite hebben met het reguleren van hun emoties hebben een grotere kans op het ontwikkelen van negatief opvoedgedrag zoals meer intrusiviteit (Walton & Flouri, 2010), wat weer het externaliserend probleemgedrag van het kind negatief kan beïnvloeden (Halligan et al., 2013; Lorber et al., 2015; Wang et al., 2013; Yan & Ansai, 2017; Yates et al., 2010). Daarbij blijkt uit een recente studie dat moeders met een eetstoornis meer geneigd zijn om het temperament van het kind te beschrijven als ‘moeilijk’ (Zerwas et al., 2012), wat weer kan leiden tot het rapporteren van meer externaliserend probleemgedrag. De bevinding dat maternaal RF geassocieerd wordt met negatieve ontwikkelingsuitkomsten van het kind wel in lijn met studies die constructen hebben gemeten die nauw gerelateerd zijn aan RF zoals psychologische mindedness en zelfbewustzijn. Deze studies suggereren dat RF wellicht is geassocieerd met negatieve uitkomsten. Sociale cognitieve complexiteit meet de complexiteit van positieve en negatieve emoties van zichzelf en de ander en een hogere sociale cognitie wordt geassocieerd met depressie (Gara, Woolfolk, & Allen, 2002). In een andere studie is het bewustzijn van gevoelens en emoties en zelfreflectie positief gecorreleerd met depressie en angst (Pennebaker et al., 1990). Dit zijn studies die de gevolgen van RF hebben gemeten binnen eenzelfde persoon, terwijl in deze studie de gevolgen van maternaal RF voor het kind zijn onderzocht. Maar mogelijk kunnen de gevolgen van het RF van moeders negatieve gevolgen hebben voor zichzelf zoals moeite met emotieregulatie, depressie of verhoogde angst. Dit kan weer invloed hebben op het kind. Uit onderzoek blijkt dat kinderen van depressieve moeders meer gedragsproblemen en minder sociale competentie te hebben dan kinderen van moeders die geen last hebben van depressie (Yiji & Dix, 2013). Ook blijkt dat kinderen van depressieve moeders meer moeite hebben met het reguleren van boosheid (Harden et al., 2017). Kortom, beter RF is niet alleen gerelateerd aan positieve ontwikkelingsuitkomsten, maar hoge niveaus van RF kunnen ook negatieve invloed hebben op het gedrag van zowel moeders als kinderen. In deze steekproef is er niet gecontroleerd voor de psychische gesteldheid of emotieregulatie van moeder. Het is mogelijk dat moeders hoog RF lieten zien, maar door psychische gesteldheid geneigd zijn het gedrag van het kind sneller te interpreteren en te rapporteren als externaliserend probleemgedrag. Een andere mogelijkheid is dat de psychische gesteldheid van moeder een negatieve invloed heeft op het gedrag van het kind, al dan niet via opvoedvaardigheden. Dit is een variabele die in toekomstig onderzoek meegenomen moet worden als variabele in de analyses.

Een andere mogelijke verklaring voor het gevonden positieve verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag is dat in de huidige studie de totale RF score van de PDI-r gebruikt is. Onderzoek van Smaling et al. (2016) toont aan dat het van belang is om onderscheid te maken in de verschillende dimensies van postnataal RF, namelijk zelfgericht, kindgericht en relatiegericht RF.

Postnataal zelfgericht RF was positief gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden, terwijl meer relatiegericht RF gerelateerd was aan minder fysieke agressie van het kind op 20 maanden (Smaling et al., 2016). In huidig onderzoek is er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende dimensies van RF. Wel is er een positief verband gevonden tussen RF en externaliserend probleemgedrag op 20 maanden en mogelijk is het gevonden verband te verklaren doordat moeders veel zelfgericht RF lieten zien. McMahon en Meins (2012) onderzochten het verband tussen RF en opvoedstijlen van moeders en zij vonden in hun onderzoek geen verband tussen RF en sensitiviteit of intrusiviteit. Maar wanneer er onderscheid werd gemaakt tussen verschillende soorten RF namelijk positief, neutraal en negatief bleek positief MM positief gerelateerd aan sensitiviteit. Dit bevestigt bovenstaande studies dat RF uit meerdere dimensies bestaat. De dimensies van RF lijken verschillend gerelateerd aan opvoedstijlen (McMahon & Meins, 2012) of de ontwikkelingsuitkomsten van kinderen (Smaling et al., 2016). Daarom is het in vervolgonderzoek van belang dat er onderscheid wordt gemaakt in de verschillende dimensies van RF, zodat er kan worden onderzocht welke specifieke dimensies mogelijk een bijdrage leveren aan de ontwikkelingsuitkomsten van het kind.

Sensitiviteit, Intrusiviteit en Externaliserend Probleemgedrag

Sensitiviteit bleek niet van voorspellende waarde voor het externaliserend probleemgedrag van het kind, dit was niet in lijn met de hypothese. Mogelijk is het gebrek aan een verband tussen deze twee variabelen te wijten aan de beperkte verdeling in scores van de variabele sensitiviteit. In de huidige studie scoorden moeders relatief hoog op sensitiviteit en slechts 13% van de moeders liet geen of minimale signalen van sensitiviteit zien. Mogelijk komt de beperkte variantie in scores doordat moeders niet voldoende werden uitgedaagd tijdens de leertaak. De uitdaging van de leertaak was voornamelijk dat de puzzel voor het kind relatief moeilijk was. Dit zou frustratie bij het kind op kunnen roepen en het was de taak voor de moeder dat proces op adequate wijze te begeleiden. Mogelijk moet de uitdaging in de leertaak meer gericht worden op moeder. De Maternal Behavior Q-Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995) hanteert een andere benadering om het gedrag van moeder te scoren dan de huidige studie. De MBQS is gericht op het observeren van de moeder-kind interactie terwijl moeder haar aandacht moet verdelen tussen de eisen van het kind en de taken van de onderzoekers tijdens een twee uur durend huisbezoek (Pederson & Moran, 1995). Uit onderzoek blijkt dat sensitiviteit beter te meten is wanneer moeders worden uitgedaagd (Behrens, Hart, & Parker, 2012). Mogelijk zal er bij een meer uitdagende taak voor moeder een grotere variantie in SEN-scores worden gevonden. Daarnaast komt de beperkte variantie in scores wellicht doordat er in deze studie kortdurend is geobserveerd. In de huidige studie is de sensitiviteit in kaart gebracht

middels het coderingssysteem van Miller et al. (2002) tijdens een drie minuten durende leertaak. Miller et al. (2002) hebben in hun onderzoek sensitiviteit van vier verschillende situaties gecombineerd en in totaal de moeder-kind interactie tien minuten lang geobserveerd. In andere onderzoeken wordt doorgaans ook meer tijd gebruikt om opvoedstijlen in kaart te brengen (Bradley & Crowyn, 2007; McMahon & Meins, 2012). Echter, de *still-face paradigm* (SFP; Tronick, Als, Adamson, Wise, & Brazelton, 1978) is een instrument wat vaak gebruikt wordt om ouderlijk gedrag te meten in korte tijd, namelijk vier minuten. De SFP start met een periode van twee minuten normale interactie tussen moeder en kind. Vervolgens wordt moeder gevraagd twee minuten lang met een neutraal gezicht naar het kind te kijken en niet te communiceren met het kind waardoor moeder tijdelijk zowel fysiek als emotioneel niet beschikbaar is voor het kind. Daarna volgt een periode van twee minuten waarbij moeder en kind weer normaal mogen communiceren. Tijdens de vier minuten interactie tussen moeder en kind wordt het ouderlijk gedrag gemeten. Mogelijk is het met deze taak wel mogelijk om het ouderlijk gedrag in korte tijd te meten omdat de *still face* periode veel stress oproept en daarom een grote uitdaging voor zowel moeder als kind (Mesman, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2009). Wellicht is het niet mogelijk om met een relatief eenvoudige taak in korte tijd de sensitiviteit goed in kaart te brengen. Bij een grotere variantie in scores zal er mogelijk wel een verband worden gevonden tussen beide variabelen.

Ten tweede is sensitiviteit een complex construct dat uit verschillende elementen bestaat, namelijk het waarnemen van de signalen van het kind, correcte interpretatie daarvan en een juiste en snelle reactie (Lohaus et al., 2006). Hoewel de verschillende elementen uit dit construct met elkaar samenhangen (Lohaus et al., 2006) is het mogelijk dat de verschillende componenten een eigen rol spelen in de samenhang met andere factoren (Seifer, Schiller, Sameroff, Resnick, & Riordan, 1996) en dat zij elk een unieke bijdrage hebben, bijvoorbeeld in de voorspelling van de ontwikkelingsuitkomsten van het kind (Mesman & Emmen, 2013). Tevens blijkt uit onderzoek van Van Zeijl et al. (2006) dat temperament van het kind een moderator is in het verband tussen opvoedstijlen van moeder en externaliserend probleemgedrag van het kind. Kinderen met een lastig temperament zijn gevoeliger voor zowel sensitiviteit als intrusiviteit in vergelijking met kinderen met een makkelijker temperament. Dat houdt in dat een kind met een moeilijk temperament en een insensitieve moeder meer externaliserend probleemgedrag vertoont dan een kind met een makkelijk temperament en een insensitieve moeder. Temperament is een variabele die in deze studie niet is gecontroleerd, maar mogelijk wel invloed heeft gehad op het onderzochte verband. Dit kan een verklaring zijn voor het feit dat er in deze studie geen direct verband is gevonden tussen sensitiviteit en externaliserend probleemgedrag. Tot slot blijkt sensitiviteit afhankelijk van verschillende factoren zoals depressie van moeder, situationele factoren en de moeder-kind interactie (Campbell, Matetic,

Von Stauffenberg, Mohan, & Kirchner, 2007; Ciciolla, Crnic, & West, 2013; Lohaus et al., 2004). Wellicht zijn de resultaten van deze studie te wijten aan de beperkte spreiding, het gebruikte meetinstrument of het niet meenemen van bepaalde factoren in deze variabele (Behrens et al., 2012). Daarom wordt aanbevolen in vervolgonderzoek een observatietaak te gebruiken waarbij moeder wordt uitgedaagd, de specifieke aspecten van sensitiviteit te onderzoeken en de mogelijke unieke bijdrage daarvan te toetsen en te controleren voor verschillende factoren waaronder temperament.

Daarnaast is het mogelijk dat er geen verband is gevonden tussen sensitiviteit en externaliserend probleemgedrag en wel tussen intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag doordat intrusiviteit grotere invloed heeft op het externaliserend probleemgedrag van het kind dan andere opvoedingsprocessen (Bradley & Corwyn, 2013; Piquart, 2017). Onderzoeken suggereren dat hardhandig opvoeden de kans op gedragsproblemen bij kinderen vergroot en dat gedragsproblemen van kinderen de kans vergroten dat ouders een hardhandige opvoedstijl hanteren (Gershoff, Lansford, Sexton, Davis-Kean, & Sameroff, 2010; Dishion & Patterson, 2006; Larsson, Viding, Rijdsdijk, & Plomin, 2008; Pardini, Fite, & Burke, 2008). Tevens blijkt uit onderzoek dat opvoedstijlen gemeten tijdens kindertijd (wanneer het kind tien jaar was) sterker gerelateerd waren aan externaliserend probleemgedrag van het kind dan wanneer opvoedstijlen gemeten werden tijdens de babytijd (Bradley & Corwyn, 2007). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat kinderen zich sterker gaan ontwikkelen op onder andere het gebied van zelfcontrole op het moment dat zij zich meer buitenhuis bevinden en niet meer in de beschermde omgeving van thuis (Little, Snyder, & Wehmeyer, 2006; Soenens & Vansteenkiste, 2010). Als gevolg daarvan kunnen zich problemen in controlevaardigheden voordoen met als gevolg externaliserend probleemgedrag. In deze studie zijn kinderen onderzocht op een leeftijd van 20 en 30 maanden. Mogelijk zijn de effecten van opvoeding nog maar beperkt duidelijk en wordt dit verband sterker naarmate kinderen ouder worden.

In lijn met de verwachtingen was intrusiviteit negatief gerelateerd aan het externaliserende probleemgedrag van het kind op 30 maanden. Moeders die 20 maanden postpartum meer intrusiviteit lieten zien, rapporteerden meer externaliserend probleemgedrag van het kind op een leeftijd van 30 maanden. Dit verband is niet gevonden tussen intrusiviteit van moeder en externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden. Ook in dit verband is het mogelijk dat het negatieve effect van intrusiviteit pas later in de ontwikkeling optreedt zoals hierboven beschreven (Bradley & Corwyn, 2007). Dit wordt ook bevestigd in onderzoek van Mackenzie, Nicklas, Brooks-Gunn, & Waldfogel (2014). Zij onderzochten het verband tussen frequentie dat een kind geslagen wordt en externaliserend probleemgedrag. Uit het onderzoek bleek dat hoe vaker een kind geslagen werd in de eerste negen jaar van zijn leven, hoe meer externaliserend probleemgedrag het kind vertoont op een leeftijd van negen jaar. In de huidige studie zit er tien maanden tussen beide meetmomenten en in die

tijd is het mogelijk dat een kind meer intrusiviteit en hardhandigheid van moeder heeft meegemaakt waaronder slaan, waardoor er een sterker verband is tussen intrusiviteit en externaliserend probleemgedrag op latere leeftijd.

Tevens is er wat betreft stabiliteit van maternale sensitiviteit en intrusiviteit geen overeenstemming in de huidige literatuur (Joosen, Mesman, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2012; Kemppinen et al., 2006; Lohaus et al., 2004). Uit een aantal onderzoeken bleek dat sensitiviteit en intrusiviteit van moeder stabiel waren gedurende de opvoeding van het kind (Joosen et al., 2012; Kemppinen et al., 2006). Uit onderzoek van Lohaus et al. (2004) daarentegen bleek geen verband tussen sensitiviteit gemeten op 3 maanden postpartum en latere ontwikkelingsuitkomsten, namelijk huilen en gehechtheidsrelatie, maar wel tussen sensitiviteit gemeten op 12 maanden postpartum en ontwikkelingsuitkomsten van het kind waarbij hogere maternale sensitiviteit geassocieerd werd met minder huilen van het kind en een veilige gehechtheidsrelatie. Wellicht ontwikkelen deze opvoedstijlen van moeder zich tijdens het opgroeien en opvoeden van hun kind waardoor er meer variantie ontstaat in de scores van sensitiviteit en intrusiviteit wanneer deze opvoedstijlen op een later moment worden gemeten.

Verder blijkt uit de analyses dat het externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 en 30 maanden gecorreleerd is ($r = .61$), dus externaliserend probleemgedrag van het kind hangt samen over tijd. De sterkte van dit verband matig. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in de vroege kindertijd een toename van externaliserend probleemgedrag te zien (Van Zeijl et al., 2006). Gezien het natuurlijke verloop van externaliserend probleemgedrag is het aannemelijk dat moeders op 30 maanden meer externaliserend probleemgedrag rapporteren dan op 20 maanden waardoor de sterkte van het verband tussen twee maten van externaliserend probleemgedrag over tijd afneemt doordat het verschil groter wordt. Echter, in de huidige steekproef rapporteerden moeders gemiddeld minder externaliserend probleemgedrag van het kind op 30 maanden dan op 20 maanden, maar dit verschil was niet significant. Mogelijk komt dit door het grote aantal missende waarden op de CBCL op 30 maanden. Een andere verklaring hiervoor is dat er in de babytijd en vroege kindertijd over het algemeen een lage stabiliteit en veel variatie in externaliserende problematiek is (Wakschlag, Tolan, & Leventhal, 2010). Uit onderzoek van Shaw, Lavourse, & Nagin (2005) blijkt dat er verschil is bij kinderen tussen de 2 en 3,5 jaar oud in de toe- en afname in externaliserend probleemgedrag. Op deze jonge leeftijd is het externaliserend probleemgedrag van het kind mogelijk nog niet gestabiliseerd waardoor er matig verband is gevonden tussen de twee maten van externaliserend probleemgedrag.

Tot slot was de verwachting dat RF het externaliserend probleemgedrag van het kind zou beïnvloeden via de sensitiviteit en intrusiviteit van moeder. In deze studie bleek geen mediatie effect

van opvoedstijlen in het verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat moeders die veel RF vertonen op het PDI dit niet vertalen naar hun gedrag in de interactie met het kind. In onderzoek van Meins, Fernyhough, Russel, & Clark-Carter (1998) en Demers, Bernier, Tarabulsy, & Provost (2010) werd een positief, maar niet significant verband gevonden tussen hoe moeders hun kind beschrijven met betrekking tot *mental states* (zoals bij een PDI) en de geobserveerde sensitiviteit tussen moeder en kind. Dit kan komen doordat het construct RF een cognitief construct is wat met een semigestructureerd interview expliciet wordt uitgevraagd. Sensitiviteit en intrusiviteit zijn gemeten tijdens een interactiemoment tussen moeder en kind en doen een groter beroep op onderbewuste processen (Biringen, Derscheid, Vliegen, Closson, & Easterbrooks, 2014). Het is mogelijk dat deze concepten wel verband houden met elkaar, maar niet significant met elkaar correleren doordat beide concepten op een andere wijze worden gemeten en een beroep doen op verschillende, zowel cognitieve als emotionele processen. Hierover verder speculerend zou het mogelijk zijn dat moeders hoge niveaus van RF laten zien op het PDI en hun gedachten en gevoelens verbaal goed kunnen uiten, maar de vertaalslag naar opvoedgedrag niet maken en niet emotioneel beschikbaar zijn voor hun kind. Möller et al. (2017) hebben onderzocht of RF gemeten met het PDI het gedrag van moeder op accurate wijze kan voorspellen. Zij vergeleken de scores op het PDI met gedrag van moeder tijdens een vrije spelsituatie en opruimtaak van 15 minuten. Uit het onderzoek blijkt dat meer algemene meetinstrumenten die het RF meten zoals het PDI minder accuraat zijn in het voorspellen van het gedrag van moeder zoals sensitiviteit en intrusiviteit dan meetinstrumenten die zich richten op een specifiek soort RF. Een voorbeeld hiervan is het Limit Setting Interview (LSI) waarbij specifieke situaties met betrekking tot grenzen stellen worden uitgevraagd. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is om RF te meten in zowel gecontroleerde context zoals met een interview als in ongecontroleerde context zoals met een observatie (Luyten & Fonagy, 2014) zodat er een beroep wordt gedaan op zowel cognitieve als emotionele processen om op die manier een zo breed mogelijk beeld van het RF van moeder te krijgen.

Beperkingen

Externe factoren. Er is een aantal beperkingen in deze studie. Allereerst zijn er verschillende factoren die het mogelijke verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind verklaren. Uit de literatuur blijken verschillende factoren invloed te hebben op externaliserend probleemgedrag van het kind. Een onveilige of gedesorganiseerde gehechtheidsrelatie vergroot het risico op externaliserend probleemgedrag (Fearon, Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010). Een andere mogelijke factor die van invloed is, is sociale cognitie

(Laranjo, Bernier, Meins, & Carlson, 2010; Sharp & Fonagy, 2008; Slade, 2007). De sociale cognitie van het kind of voorlopers hiervan worden beïnvloed door de sociale cognitie, zoals RF, van ouders en dit kan op zijn beurt het sociale gedrag van het kind weer beïnvloeden (Smaling et al., 2017). Daarnaast blijken genetische kwetsbaarheid (Lipscomb et al., 2014; Shehzad, Deyoung, Kang, Grigorenko, & Gray, 2012) en omgevingsfactoren zoals de kwaliteit van de thuisomgeving of het kinderdagverblijf (Stacks, 2005) van invloed op externaliserend probleemgedrag. Tevens blijkt er uit voorgaand onderzoek een verband tussen beter RF van moeder wanneer het kind drie jaar oud is en minder gedragsproblemen van het kind op vijfjarige leeftijd, maar dit verband bleek alleen significant voor moeders met een lage SES; het verband werd niet gevonden bij moeders met een hoge SES (Meins et al., 2013). Uit onderzoek van Easterbrooks, Crossman, Caruso, Raskin, & Miranda-Julian (2017) blijkt het verband tussen RF en gedragsproblemen van kinderen gemiddeld door traumatische ervaringen. Moeders met hoge niveaus van RF, zonder traumatische ervaringen, voorspelde minder gedragsproblemen onder kinderen. Maar voor moeders die in het leven blootgesteld waren aan trauma bleek een hoog RF de gedragsproblemen van het kind niet te beïnvloeden. Uit onderzoek van Smaling et al. (2017) blijkt een moderatie effect van intrusiviteit van moeder in het verband tussen maternaal RF en fysieke agressie van het kind op 12 maanden. Beter RF wordt geassocieerd met minder fysieke agressie van het kind onder moeders die weinig of geen intrusiviteit vertoonden. Maar bij moeders die wel intrusiviteit vertoonden tijdens de interactie met hun kind, had het niveau van RF weinig effect op de fysieke agressie van het kind. Kortom, het verband tussen RF en externaliserend probleemgedrag wordt mogelijk (deels) verklaard door bovenstaande factoren, maar de bijdrage van deze verschillende factoren is in deze steekproef niet gecontroleerd. Het beperkte inzicht in de manieren waarop RF en externe factoren elkaar beïnvloeden maakt dat er in vervolgonderzoek behoefte is aan het controleren voor verschillende factoren zoals de gehechtheidsrelatie, sociale cognitie, genetische factoren en omgevingsfactoren zodat de unieke bijdrage van de deze factoren kan worden onderzocht.

Instrumenten. Om inzicht te krijgen in het externaliserend probleemgedrag van het kind is gebruik gemaakt van de CBCL/1 ½, een vragenlijst die door moeder is ingevuld. Moeder moest zelf aangeven in hoeverre een stelling van toepassing was op haar kind. Nadelen van het gebruik van vragenlijsten als meetmethode zijn centrale tendentie en sociaal wenselijk antwoorden (Linting, van Ginkel, van der Voort, 2012). Centrale tendentie houdt in dat participanten de middelste categorieën in een antwoordschaal kiezen en niet de uiterste categorieën omdat dit ervaren wordt als extreem. Sociaal wenselijk antwoorden houdt in dat participanten het gewenste antwoord proberen te geven, waardoor een vertekend beeld van de gegevens ontstaat. In de huidige steekproef is een zeer gepiekte verdeling te zien, maar met een beperkt aantal extreme waarden. Dit kan duiden op bovenstaand

geschetste probleem. Tevens kan bij vragenlijsten slechts worden aangenomen dat de gegeven antwoorden een goede afspiegeling zijn van het werkelijke gedrag van het kind. Mogelijk zou met observatie het gedrag met meer zekerheid kunnen worden vastgesteld. Tot slot is het voor betrouwbare resultaten nodig dat moeder een goede inschatting maakt van de mate van externaliserend probleemgedrag van haar kind. Er zijn aanwijzingen dat moeders met een laag RF en weinig sensitiviteit mogelijk meer moeite hebben op accurate wijze een juiste inschatting te maken van het gedrag van een ander of dat ze minder gefocust zijn op hun kind waardoor ze bepaalde signalen of gedragingen van het kind niet opmerken (Smaling et al., 2017). Uit een onderzoek onder kinderen bleek dat kinderen met hoger RF eerder hun gevoelens erkennen en minder geneigd zijn om hun symptomen te onder rapporteren (Ostler, Bahar, & Jessee, 2010). Daarbij kan de ouder-kindrelatie, algemene kennis van de ontwikkeling van het kind, gemoedstoestand, persoonlijkheid en de interpretatie van items de resultaten vertekenen (Kagan, Snidman, Arcus, & Reznick, 1994). Mogelijk hadden de moeders met een lager RF uit deze steekproef meer moeite met het betrouwbaar invullen van de CBCL/1 ½ waardoor er geen verband is gevonden tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind. Wellicht is het gebruik van meer objectieve instrumenten, verschillende informanten of observaties nodig om een meer representatieve inschatting te maken van het gedrag van het kind.

Tot slot is het RF van moeder in kaart gebracht door middel van een interview, waarbij verbale expressie van belang is. De score op de PDI-r is afhankelijk van taal (Slade et al., 2003). Moeders die weinig onderwijs hebben genoten gebruiken de Nederlandse taal mogelijk meer instrumenteel en minder als een middel om complexe emotionele en cognitieve ervaringen te verwoorden, met als gevolg lager RF (Sadler et al., 2013; Smaling et al., 2015). Wellicht is het PDI-r niet het meest betrouwbare instrument voor moeders die moeite hebben zich verbaal te uiten, waardoor er geen realistisch beeld van het RF van moeder ontstaat. Echter, Smaling et al. (2016) vonden dat het verbale vermogen van moeder gerelateerd is aan prenataal RF. Maar daarnaast bleken er ook unieke effecten van prenataal RF bij het voorspellen van het gedrag van moeder wanneer er gecontroleerd wordt voor verbaal vermogen van moeder. Hieruit blijkt dat RF niet alleen een weergave is van de verbale capaciteiten van moeder. In vervolgonderzoek zal de invloed van verbaal vermogen van moeders moeten worden gecontroleerd, waardoor het duidelijk wordt wat de unieke voorspellende waarde van RF op opvoedstijlen of externaliserend probleemgedrag is.

Conclusie

Uit de huidige studie blijkt maternaal RF van voorspellende waarde voor externaliserend probleemgedrag van het kind. Het lijkt erop dat RF zowel positieve als negatieve invloed kan hebben

op het ontwikkelen van probleemgedrag bij kinderen. Wanneer meer duidelijkheid bestaat over welke dimensies van RF op welke manier bijdragen aan probleemgedrag is het mogelijk gerichte interventies in te zetten om het maternaal RF te verbeteren. Maternaal RF kan onder andere worden getraind met behulp van video feedback (Steele et al., 2014) of de interventie Minding the Baby (MTB; Ordway & Sadler, 2011; Sadler et al., 2013). Het doel van deze interventies is het ontwikkelen van RF van ouders (Slade, 2007). Dit is gebaseerd op het vermoeden op deze manier maternaal RF kan worden verbeterd en moeders in staat stelt sensitiever te zijn in de opvoeding waardoor negatieve gevolgen door onvoldoende RF van moeder worden verkleind of voorkomen (Sadler et al., 2013; Slade, 2007). Er wordt aanbevolen ook in interventies onderscheid te maken in de dimensies van RF gezien de verschillende bijdragen aan mogelijke uitkomsten. Daarnaast blijkt uit onderzoek van Ordway en Sadler (2011) dat het effect van de interventie MTB zichtbaar wordt na drie jaar. Dit maakt het belang van tijdig ingrijpen en vervolgonderzoek duidelijk. Mogelijk treden negatieve effecten van verminderd of juist goed RF pas later in de ontwikkeling van het kind op. Behandeling die vroegtijdig wordt ingezet vraagt een minder grote investering van ouders en kind en kan tot goede resultaten leiden (Timmer, Hawk, Forte, Boys, & Urquiza, 2018). Daarom is het van groot belang risico's op externaliserend probleemgedrag vroeg te signaleren en tijdig in te grijpen om op die manier het risico op de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag te verminderen en voorkomen. In het huidige onderzoek is er een positief verband gevonden tussen RF en externaliserend probleemgedrag van het kind op 20 maanden. Daarnaast is er een verband gevonden tussen sensitiviteit en RF en tussen intrusiviteit van moeder en het externaliserend probleemgedrag van het kind. Vervolgonderzoek naar de protectieve- en risicofactoren van het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag is gewenst.

Literatuurlijst

- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2000). *Manual for the ASEBA preschool forms and profiles*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Behne, T., Carpenter, M., Call, J. & Tomasello, M. (2005). Unwilling versus unable: Infants' understanding of intentional action. *Developmental Psychology*, 41(2), 328-337. doi: 10.1037/0012-1649.41.2.328
- Behrens, K., Hart, S., & Parker, A. (2012). Maternal sensitivity: Evidence of stability across time, contexts, and measurement instruments. *Infant and Child Development*, 21(4), 348-355 doi: 10.1002/icd.1747
- Benbassat, N., & Priel, B. (2012). Parenting and adolescent adjustment: The role of parental reflective function. *Journal of Adolescence*, 35, 163–174. doi: 10.1016/j.adolescence.2011.03.004.
- Biringen, Z., Derscheid, D., Vliegen, N., Closson, L., & Easterbrooks, M. A. (2014). Emotional availability (EA): Theoretical background, empirical research using the EA Scales, and clinical applications. *Developmental Review*, 34(2), 114–167. doi: 10.1016/j.dr.2014.01.002
- Bongers, I., Koot, H., Van Der Ende, J., & Verhulst, F. (2004). Developmental trajectories of externalizing behaviors in childhood and adolescence. *Child Development*, 75(5), 1523-1537. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00755.x
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2007). Externalizing problems in fifth grade: Relations with productive activity, maternal sensitivity, and harsh parenting from infancy through middle childhood. *Developmental Psychology*, 43(6), 1390-1401. doi: 10.1037/0012-1649.43.6.1390
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2013). From parent to child to parent...: Paths in and out of problem behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41(4), 515-529. doi: 10.1007/s10802-012-9692-x
- Campbell, S. B., Matestic, P., Von Stauffenberg, C., Mohan, R., & Kirchner, T. (2007). Trajectories of maternal depressive symptoms, maternal sensitivity, and children's functioning at school entry. *Developmental Psychology*, 43(5), 1202-1215. doi: 10.1037/0012-1649.43.5.1202
- Campbell, S. B., Shaw, D., & Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology*, 12(3), 467-488. doi: 10.1017/S0954579400003114

- Ciciolla, L., Crnic, K., & West, S. (2013). Determinants of change in maternal sensitivity: Contributions of context, temperament, and developmental risk. *Parenting, 13*(3), 178-195. doi:10.1080/15295192.2013.756354
- Demers, I., Bernier, A., Tarabulsky, G. M., & Provost, M. A. (2010). Mind-mindedness in adult and adolescent mothers: Relations to maternal sensitivity and infant attachment. *International Journal of Behavioral Development, 34*(6), 529-537. doi: 10.1177/0165025410365802
- De Groot, Koot, & Verhulst. (1996)
- Dishion, T. J., & Patterson, G. R. (2006). The development and ecology of antisocial behavior in children and adolescents. In D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Red.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaption* (pp. 503-541). New York: Wiley & Sons, Inc.
- Easterbrooks, M., Crossman, M., Caruso, A., Raskin, M., & Miranda-Julian, C. (2017). Maternal mind-mindedness and toddler behavior problems: The moderating role of maternal trauma and posttraumatic stress. *Development and Psychopathology, 29*(4), 1431-1442. doi: 10.1017/S0954579417000360
- Ensink, K., Bégin, M., Normandin, L., & Fonagy, P. (2016). Maternal and child reflective functioning in the context of child sexual abuse: Pathways to depression and externalising difficulties. *European Journal of Psychotraumatology, 7*(1), 585-595. doi: 10.3402/ejpt.v7.30611
- Ensink, K., Rousseau, M., Biberdzic, M., Bégin, M., & Normandin, L. (2017). Reflective functioning and personality organization: Associations with negative maternal behaviors. *Infant Mental Health Journal, 38*(3), 351-362. doi: 10.1002/imhj.21643
- Fearon, R., Bakermans- Kranenburg, M., Van IJzendoorn, M., Lapsley, A., & Roisman, G. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta- analytic study. *Child Development, 81*(2), 435-456. doi: 10.1111/j.1467-8624.2009.01405.x
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. J., & Target, M. (2002). *Affect Regulation, Mentalization and the Development of Self*. New York: Other Press.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S., & Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal, 12*(3), 201-218. doi: 10.1002/1097-0355(199123)12:3<201::AID-IMHJ2280120307>3.0.CO;2-7
- Gara, M. A., Woolfolk, R. L., & Allen, L. (2002). Social cognitive complexity and depression: Cognitive complexity moderates the correlation between depression self-ratings and global

self-evaluation. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 190(10), 670-676. doi: 10.1097/01.NMD.0000034742.78008.B5

- Gershoff, E. T., Lansford, J. E., Sexton, H. R., Davis-Kean, P., & Sameroff, A. J. (2012). Longitudinal links between spanking and children's externalizing behaviors in a national sample of White, Black, Hispanic, and Asian American families. *Child development*, 83(3), 838-843. doi: 10.1111/j.1467-8624.2011.01732.x
- Grienenberger, J.F., Kelly, K., & Slade, A. (2005). Maternal reflective functioning, mother-infant affective communication, and infant attachment: Exploring the link between mental states and observed caregiving behavior in the intergenerational transmission of attachment. *Attachment – Human Development*, 7, 299–311. doi: 10.1080/14616730500245963
- Ha, C., Sharp, C., & Goodyer, I. (2011). The role of child and parental mentalizing for the development of conduct problems over time. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 20, 291–300. doi: 10.1007/s00787-011-0174-4.
- Halligan, S. L., Cooper P. J., Fearon, P., Wheeler, S. L., Crosby, M., & Murray, L. (2013). The longitudinal development of emotion regulation capacities in children at risk for externalizing disorders. *Development and Psychopathology*, 25(2), 391-406. doi: 10.1017/S0954579412001137
- Harden, B., Panlilio, C., Morrison, C., Duncan, A., Duchene, M., & Clyman, R. (2017). Emotion regulation of preschool children in foster care: The influence of maternal depression and parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 26(4), 1124-1134. doi: 10.1007/s10826-016-0636-x
- Heron-Delaney, M., Kenardy, J., Brown, E., Jardine, C., Bogossian, F., Neuman, L., . . . Pritchard, M. (2016). Early maternal reflective functioning and infant emotional regulation in a preterm infant sample at 6 months corrected age. *Journal of Pediatric Psychology*, 41(8), 906-914. doi: 10.1093/jpepsy/jsv169
- Heubeck, B. G. (2000). Cross-cultural generalizability of CBCL syndromes across three continents: From the USA and Holland to Australia. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28(5), 439-450. doi: 10.1023/A:1005131605891
- Hinshaw, S. P. (1994). *Attention deficits and hyperactivity in children*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Joosen, K. J., Mesman, J., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. J. (2012). Maternal sensitivity to infants in various settings predicts harsh discipline in toddlerhood. *Attachment & Human Development*, 14(2), 101-117. doi: 10.1080/14616734.2012.661217
- Kagan, J., Snidman, N., Arcus, D., & Reznick, J. S. (1994). *Galen's prophecy: Temperament in human nature*. New York: BasicBooks.

- Kazdin, A. E. (1993). Treatment of conduct disorder: Progress and directions in psychotherapy research. *Development and Psychopathology*, 5, 277–310. doi:10.1017/S0954579400004399
- Kemppinen, K., Kumpulainen, K., Raita-Hasu, J., Moilanen, I., & Ebeling, H. (2006). The continuity of maternal sensitivity from infancy to toddler age. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 24(3), 199-212. doi: 10.1080/02646830600821249
- Kline, R. B. (2005). Principle and practice of structural equation modeling. New York: Guilford.
- Lambregtse-van den Berg, M. P., Visser, J. C., Van Ransbeek, S., Van Lier, M. H. M., & Van Daalen E. (2014). Stoornissen van de zuigeling-, peuter- en kleuterleeftijd. In F. C. Verhulst, F. Verheij, & M. Danckaerts (Red.), *Kinder- en Jeugdpsychiatrie* (pp. 137-181). Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum.
- Laranjo, J., Bernier, A., Meins, E., & Carlson, S. (2010). Early manifestations of children's theory of mind: The roles of maternal mind-mindedness and infant security of attachment. *Infancy*, 15(3), 300-323. doi: 10.1111/j.1532-7078.2009.00014.x
- Larsson, H., Viding, E., Rijdsdijk, F. V., & Plomin, R. (2008). Relationships between parental negativity and childhood antisocial behavior over time: A bidirectional effects model in a longitudinal genetically informative design. *Journal of abnormal child psychology*, 36(5), 633-645. doi: 10.1007/s10802-007-9151-2
- Leerkes, E. M., Blankson, A. N., & O'Brien, M. (2009). Differential effects of maternal sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional functioning. *Child Development*, 80(3), 762-775. doi: 10.1111/j.1467-8624.2009.01296.x
- Linting, M., van Ginkel, J. R., & van der Voort, A. (2012). *Introduction to research methods in the social and behavioral sciences*. Harlow, UK: Pearson Custom Publishing
- Lipscomb, S. T., Laurent, H., Neiderhiser, J. M., Shaw, D. S., Natsuaki, M. N., Reiss, D., & Leve, L. D. (2014). Genetic vulnerability interacts with parenting and early care and education to predict increasing externalizing behavior. *International Journal of Behavioral Development*, 38(1), 70-80. doi: 10.1177/0165025413508708
- Little, T. D., Snyder, C. R., & Wehmeyer, M. (2006). The agentic self: On the nature and origins of personal agency across the life span. In D. K. Mroczek & T. D. Little (Red.), *Handbook of personality development* (pp. 61–79). Mahwah: Erlbaum.
- Lohaus, A., Keller, H., Ball, J., Voelker, S., & Elben, C. (2004). Maternal sensitivity in interactions with three- and 12-month-old infants: Stability, structural composition, and developmental consequences. *Infant and Child Development*, 13(3), 235-252. doi: 10.1002/icd.351

- Lorber, M., Del Vecchio, T., & Smith, A. (2015). The emergence and evolution of infant externalizing behavior. *Development and Psychopathology*, *27*(3), 663-680. doi: 10.1017/S0954579414000923
- Luyten, P., & Fonagy, P. (2014). Assessing mentalising in attachment contexts. In S. Farnfield, & P. Holmes (Red.), *The routledge handbook of attachment: Assessment* (pp. 210–226). New York, NY: Routledge.
- Mackenzie, M. J., Nicklas, E., Brooks-Gunn, J., & Waldfogel, J. (2014). Repeated exposure to high-frequency spanking and child externalizing behavior across the first decade: A moderating role for cumulative risk. *Child Abuse & Neglect*, *38*(12), 1895-1901. doi: 10.1016/j.chiabu.2014.11.00
- McMahon, C. A., & Meins, E. (2012). Mind-mindedness, parenting stress, and emotional availability in mothers of preschoolers. *Early Childhood Research Quarterly*, *27*(2), 245-252. doi: 10.1016/j.ecresq.2011.08.002
- Meins, E. (2013a). *Security of attachment and the social development of cognition*. Hove, NY: Psychology press.
- Meins, E. (2013b). Sensitive attunement to infants' internal states: Operationalizing the construct of mind-mindedness. *Attachment & Human Development*, *15*, 524–544. doi: 10.1080/14616734.2013.830388
- Meins, E., Centifanti, L. C. M., Fernyhough, C., & Fishburn, S. (2013). Maternal mind-mindedness and children's behavioral difficulties: mitigating the impact of low socioeconomic status. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *41*, 543–553. doi: 10.1007/s10802-012-9699-3
- Meins, E., Fernyhough, C., Russell, J., & Clark- Carter, D. (1998). Security of attachment as a predictor of symbolic and mentalising abilities: A longitudinal study. *Social Development*, *7*(1), 1-24. doi: 10.1111/1467-9507.00047
- Mesman, J., & Emmen, R. (2013). Mary Ainsworth's legacy: A systematic review of observational instruments measuring parental sensitivity. *Attachment & Human Development*, *15*(5-6), 485-506. doi: 10.1080/14616734.2013.820900
- Mesman, J., Van IJzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2009). The many faces of the still-face paradigm: a review and meta-analysis. *Developmental Review*, *29*(2), 120-162. doi: 10.1016/j.dr.2009.02.001
- Miller, A. L., McDonough, S. C., Rosenblum, K. L., & Sameroff, A. J. (2002). Emotion regulation in context: Situational effects on infant and caregiver behavior. *Infancy*, *3*(4), 403-433. doi: 10.1207/S15327078IN0304_01

- Möller, C., Odersjö, C., Pilesjö, F., Terpening, K., Österberg, M., & Holmqvist, R. (2017). Reflective functioning, limit setting, and emotional availability in mother–child dyads. *Parenting, 17*(4), 225-241. doi: 10.1080/15295192.2017.1369311
- Offord, D.R., Adler, R.J., & Boyle, M.H. (1986). Prevalence and socio-demographic correlates of conduct disorder. *American Journal of Social Psychiatry, 6*(4), 272–278.
- Ordway, M., & Sadler, L. S. (2011). The effects of parenting on child behavior: The findings of a parenting program focused on parental reflective functioning, *ProQuest Dissertations and Theses*.
- Ostler, T., Bahar, O., & Jessee, A. (2010). Mentalization in children exposed to parental methamphetamine abuse: Relations to children's mental health and behavioral outcomes. *Attachment & Human Development, 12*(3), 193-207. doi: 10.1080/14616731003759666
- Pardini, D. A., Fite, P. J., & Burke, J. D. (2008). Bidirectional associations between parenting practices and conduct problems in boys from childhood to adolescence: The moderating effect of age and African-American ethnicity. *Journal of abnormal child psychology, 36*(5), 647-662. doi: 10.1007/s10802-007-9162-z
- Pedersen, S., Lunn, S., Katznelson, H., & Poulsen, S. (2012). Reflective Functioning in 70 Patients Suffering from Bulimia Nervosa. *European Eating Disorders Review, 20*(4), 303-310. doi: 10.1002/erv.2158
- Pederson, D., & Moran, G. (1995). A categorical description of infant- mother relationships in the home and its relation to q- sort measures of infant- mother interaction. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 60*(2- 3), 111-132. doi: 10.1111/j.1540-5834.1995.tb00207.x
- Pennebaker, J., Czajka, J., Cropanzano, R., Richards, B., Brumbelow, S., Ferrara, K., . . . Thyssen, T. (1990). Levels of thinking. *Personality and Social Psychology Bulletin, 16*(4), 743-757. doi: 10.1177/0146167290164014
- Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: an updated meta-analysis. *Developmental Psychology, 53*(5), 873-932. doi: 10.1037/dev0000295
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 40*(3), 879–891. doi: 10.3758/BRM.40.3.879
- Sadler, L., Slade, A., Close, N., Webb, D., Simpson, T., Fennie, K., & Mayes, L. (2013). Minding the baby: Enhancing reflectiveness to improve early health and relationship outcomes in an

- interdisciplinary home- visiting program. *Infant Mental Health Journal*, 34(5), 391-405. doi: 10.1002/imhj.21406
- Seifer, R., Schiller, M., Sameroff, A. J., Resnick, S., & Riordan, K. (1996). Attachment, maternal sensitivity, and infant temperament during the first year of life. *Developmental Psychology*, 32(1), 12–25. doi:10.1037//0012-1649.32.1.12
- Sharp, C., & Fonagy, P. (2008). The parent's capacity to treat the child as a psychological agent: Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development*, 17(3), 737-754. doi: 10.1111/j.1467-9507.2007.00457.x
- Sharp, C., Fonagy, P., & Goodyer, I. (2006). Imagining your child's mind: Psychosocial adjustment and mothers' ability to predict their children's attributional response styles. *British Journal of Developmental Psychology*, 24(1), 197-214. doi: 10.1348/026151005X82569
- Shaw, D. S., Lacourse, E., & Nagin, D. S. (2005). Developmental trajectories of conduct problems and hyperactivity from ages 2 to 10. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(9), 931–942. doi:10.1111/j.1469- 7610.2004.00390.x
- Shehzad, Z., Deyoung, C. G., Kang, Y., Grigorenko, E. L., & Gray, J. R. (2012). Interaction of COMT val158met and externalizing behavior: Relation to prefrontal brain activity and behavioral performance. *Neuroimage*, 60(4), 2158-2168. doi: 10.1016/j.neuroimage.2012.01.097
- Shortt, J., Stoolmiller, M., Smith- Shine, J., Mark E. J., & Sheeber, L. (2010). Maternal emotion coaching, adolescent anger regulation, and siblings' externalizing symptoms. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(7), 799-808. doi: 10.1111/j.1469-7610.2009.02207.x
- Slade, A. (2005). Parental reflective functioning: An introduction. *Attachment & Human Development*, 7(3), 269-281. doi: 10.1080/14616730500245906
- Slade, A. (2007). Reflective parenting programs: Theory and development. *Psychoanalytic Inquiry*, 26(4), 640-657. doi: 10.1080/07351690701310698
- Slade, A., Aber, J. L., Berger, B., Bresgi, I., & Kaplan, M. (2003). *The Parent Development Interview – Revised*. New York: The City University of New York.
- Slade, A., Bernbach, E., Grienenberger, J., Levy, D., & Locker, A. (2005). *Manual of Scoring Reflective Functioning on the Parent Development Interview*. New York: The City University of New York.
- Smaling, H.J.A., Huijbregts, S. C. J., Suurland, J., Van der Heijden, K. B., Van Goozen, S. H. M., & Swaab, J. T. (2015). Prenatal reflective functioning in primiparous women with a high-risk profile. *Infant Mental Health Journal*, 36(3), 251-261. doi: 10.1002/imhj.21506

- Smaling, H. J. A., Huijbregts, S. C. J., Suurland, J., Van der Heijden, K. B., Van Goozen, S. H. M., & Swaab, J. T. (2016). Prenatal reflective functioning and accumulated risk as predictors of maternal interactive behavior during free play, the still-face paradigm, and two teaching tasks. *Infancy, 21*(6), 766-784. doi: 10.1002/imhj.21523
- Smaling, H. J. A., Huijbregts, S. C. J., Van der Heijden, K. B., Hay, D. F., Van Goozen, S. H. M., & Swaab, J. T. (2017). Prenatal reflective functioning and development of aggression in infancy: The roles of maternal intrusiveness and sensitivity. *Journal of Abnormal Child Psychology, 45*(2), 237-248. doi: 10.1007/s10802-016-0177-1
- Smaling, H. J. A., Huijbregts, S. C. J., Van der Heijden, K. B., Van Goozen, S. H. M., & Swaab, J. T. (2016). Maternal reflective functioning as a multidimensional construct: Differential associations with children's temperament and externalizing behavior. *Infant Behavior and Development, 44*, 263-274. doi: 10.1016/j.infbeh.2016.06.007
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review, 30*(1), 74-99. doi: 10.1016/j.dr.2009.11.001
- Stacks, A. M. (2005). Using an ecological framework for understanding and treating externalizing behavior in early childhood. *Early Childhood Education Journal, 32*(4), 269-278. doi: 10.1007/s10643-004-0754-8
- Stacks, A. M., Muzik, M., Wong, K., Beeghly, M., Huth-Bocks, A., Irwin, J., & Rosenblum, K. (2014). Maternal reflective functioning among mothers with childhood maltreatment histories: Links to sensitive parenting and infant attachment security. *Attachment & Human Development, 16*(5), 515-533. doi: 10.1080/14616734.2014.935452
- Steele, M., Steele, H., Bate, J., Knafo, H., Kinsey, M., Bonuck, K., . . . Murphy, A. (2014). Looking from the outside in: The use of video in attachment-based interventions. *Attachment & Human Development, 16*(4), 402-415. doi: 10.1080/14616734.2014.912491
- Symons, D. K. (2004). Mental state discourse, theory of mind, and the internalization of self-other understanding. *Developmental Review, 24*(2), 159-188. doi: 10.1016/j.dr.2004.03.001
- Thompson, R., Tabone, J. K., Litrownik, A. J., Briggs, E. C., Hussey, J. M., English, D. J., & Dubowitz, H. (2011). Early adolescent risk behavior outcomes of childhood externalizing behavioral trajectories. *Journal of Early Adolescence, 31*(2), 234-257. doi: 10.1177/0272431609361203
- Timmer, S., Hawk, B., Forte, L., Boys, D., & Urquiza, A. (2018). An open trial of parent-child care (pc-care)-a 6-week dyadic parenting intervention for children with externalizing behavior problems. *Child Psychiatry and Human Development, 1-12*. doi: 10.1007/s10578-018-0814-8

- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Séguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D., Boivin, M., . . . Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics*, *114*(1), 43-50. doi: 10.1542/peds.114.1.e43
- Tronick, E. Z., Als, H., Adamson, L., Wise, S., & Brazelton, T. B. (1978). Infants response to entrapment between contradictory messages in face-to-face interaction. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, *17*, 1–13
- Van Zeijl, J., Mesman, J., Stolk, M. N., Alink, L. R., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., . . . & Koot, H. M. (2006). Terrible ones? Assessment of externalizing behaviors in infancy with the Child Behavior Checklist. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *47*, 801–810. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01616.x
- Van Zeijl, J., Mesman, J., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Stolk, M. N., . . . & Alink, L. R. (2006). Attachment-based intervention for enhancing sensitive discipline in mothers of 1- to 3-year-old children at risk for externalizing behavior problems: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *74*(6), 994–1005. doi: 10.1037/0022-006X.74.6.994
- Verhulst, F.C., Verheij, F., & Danckaerts, M. (2014). *Kinder- en jeugdpsychiatrie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Wakschlag, L. S., Tolan, P. H., & Leventhal, B. L. (2010). Research Review: ‘Ain't misbehavin’: Towards a developmentally- specified nosology for preschool disruptive behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *51*(1), 3–22. doi:10.1111/j.1469- 7610.2009.02184.x
- Walton, A., & Flouri, E. (2010). Contextual risk, maternal parenting and adolescent externalizing behaviour problems: The role of emotion regulation. *Child: Care, Health and Development*, *36*(2), 275-284. doi: 10.1111/j.1365-2214.2009.01065.x
- Wang, F., Christ, S. L., Mills-Koonce, W. R., Garrett-Peters, P., & Cox, M. J. (2013). Association between maternal sensitivity and externalizing behavior from preschool to preadolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *34*(2), 89-100. doi: 10.1016/j.appdev.2012.11.003
- Yan, N., & Ansari, A. (2017). Bidirectional relations between intrusive caregiving among parents and teachers and children’s externalizing behavior problems. *Early Childhood Research Quarterly*, *41*, 13-20. doi: 10.1016/j.ecresq.2017.05.004
- Yates, T. M., Obradovic, & Egeland, B. (2010). Transactional relations across contextual strain, parenting quality, and early childhood regulation and adaptation in a high-risk sample. *Development and Psychopathology*, *22*(3), 539–555. doi: 10.1017/S095457941000026X

Yiji, W., & Dix, T. (2013). Patterns of depressive parenting: Why they occur and their role in early developmental risk. *Journal of Family Psychology, 27*(6), 884-895. doi: 10.1027/1614-0001/a000070

Zerwas, S., Von Holle, A., Torgersen, L., Reichborn- Kjennerud, T., Stoltenberg, C., & Bulik, C. (2012). Maternal eating disorders and infant temperament: Findings from the Norwegian mother and child cohort study. *International Journal of Eating Disorders, 45*(4), 546-555. doi: 10.1002/eat.20983